

Историска граѓа

I

ДОКУМЕНТИ ИЗ АРХИВЕ ЦРНОГОРСКИХ ГУВЕРНАДУРА

(3)

У ранијим свескама **Историских записа** објавио сам 29 докумената из архиве негдашњих црногорских гувернадурса Радоњића. У овој свесци објавићу наставак исписаних важнијих и датираних докумената до краја XVIII вијека.

Прво од ових писама јесте од поручника („тенента“) Симеона Милорадовића. Овај Милорадовић је потомак познатог руског пуковника Михаила Милорадовића, који је 1711 године шиљан у Црну Гору од руског цара Петра Великог, а родом је био из Херцеговине. У једном родословљу куће Милорадовића налази се кратка биографија **Симеона Јефимовића Милорадовића**, из које се види да је он рођен 1766 године, до 1796 године био је у аустриској служби, а те године прешао је у руску војску. 1801 године био је пуковник, али је те године ослобођен службе. Симеон је имао своје посjede у Мађарској и Славонији (**Родословна графовъ и дворянъ Милоратовичъ, Каменець—Подольскъ 1880, стр. 8. р. бр. 62**).

Пресуда народнога суда између Његуша и Бајица из 1795 године (број 31) има само прво слово од назива мјесеца, али како је суд засједавао на Ловћену сигурно је да то није било у мјесецу **априлу**, када је на Ловћену снијег, па тога ради држим да може бити само из мјесеца **августа**.

На писму од 25 августа 1795 г. (бр 32) нема потписа, али сам по рукопису утврдио да је оно од Димитрија Вујића, јер се у документима налазе неколика потписана Вујићева писма.

Вујићево писмо од 1 октобра 1796 г. (бр. 33) нарочито је важно, јер се њим решава једно питање о коме раније нијесам имао сигурних података. Када сам писао свој рад **Његошево укидање гувернадурства** није ми био познат текст овога Вујићевог писма, па тога ради нијесам био сигуран да је каснији црногорски гувернадур Вуко Радоњић завршио „своје школовање у Академији у Шклову“ (**Историски записи** књ. III, стр. 145-147). Ово Вујићево писмо међутим јасно доказује да је Радоњић доиста учио у Зорићевој школи у Шклову, а то поуздано потврђују и два писма Саве Пламенца каснијем гувернадурса Радоњићу (бр. 34 и 35). На Вујићевом писму адреса је”.... Луки Рад

њићу”, а Сава Пламенац своја писма шаље „Луки Ивановићу”, по оцу му Јовану или Ивану, а то је једно исто лице, наиме каснији црногорски гувернадур **Вуко** или **Вуколај Радоњић**. Када сам објавио два документа из 1814 године која су адресирана на црногорског гувернадура „Луку Радоњића”³ мислио сам да је то могла бити нека случајна омашка (**Историски записи** књ. III, стр. 78 и 89-91). Но моји пријатељи и вриједни сарадници **Историских записа** Петар Шеровић и Антон Милошевић љубазно су ме писмено извијестили, да су **Лука Радоњић** и **Вуко Радоњић** једно исто лице. У Шеровићевом писму од 21 марта ове године, између осталог, пише: „Заиста Лијепопили је добро знао гувернадурово име и добро га је превео, јер се име **Вук** или **Вуко** редовито преводило на италијански језик ријечју: *Luca*. Ја сам гледао велик број докумената с таквим пријеводом... Не само то, него се у народу у Боки уопште и данас држи, да је **Вук** или **Вуко** и **Лука** исто име. Тако сваки Вуко слави свој имендан на дан св. Луке. У ранијим временима био је у Боки велик број имена **Вук** или **Вуко**, а данас много мање, али се увијек сматрало, да су **Вук** или **Вуко** и **Лука** синовими...” Милошевић ми писмом од 7 јуна шаље такође обавјештење о овоме питању и наводи прилично примјера из XVIII и XIX вијека, из којих се види да су имена **Лука** и **Вуко** синонимима, па ми пише и ово: „Когод има име **Вуко**, тај се зове и **Лука**, а потписује се вазда **Лука** и у документима називље **Лука**, а не никад **Вуко**...”

Два Пламенчева писма Радоњићу из 1796 и 1797 године (бр. 34 и 35) намјерно објављујем вјерно Пламенчевом оригиналу, јер би преводом много изгубила од своје интересантности. Овај Сава Пламенац је касније био познати емисар црногорског митрополита Петра I, који га је шиљао крајем 1813 године и руском цару Александру I (уп. Милаковићеву **Историју Црне Горе**, Задар 1856, стр. 307-311). **Иван Петровић**, о коме Пламенац пише у своме писму од 19 децембра 1796 г., познат нам је из раније објављених докумената (**Историски записи** III, 319) као потписник једнога умира, али је тамо штампарском грешком сложено „зван” мјесто **Иван Петровић**. То је каснији његушки сердар, познат из више докумената Цетињског архива (уп. **Записи** XIX, 18-21). При крају свога писма од 21 јуна 1797 г. Сава Пламенац помиње у постскриптуму „наше Херцеговци” и „господина сердара”. Ја мислим да се ове ријечи могу односити само на сердара Мину Лазаревића и његово друштво, о којима има доста података у дјелу **Казивањ стары Требџшана**, објављено у Београду 1842 г. (уп. и наведену Милаковићеву **Историју Црне Горе**, стр. 215—218).

Писма бр. 36 и 37 шаље гувернадуру неки Нико Бизанти из Котора. Милим да је могао бити секретар которског провидура, а види се да је путовао и у Млетке, те се интересовао сувременим полигичким питањима.

Бенерала Брадиа има седам писама (бр. 38, 40, 43, 44, 45, 46 и 49). Познато да је ђенерал Бради био аустриски војни гувернер Боке Которске и о њему има доста података у дјелу д-ра Владана Ђорђевића **Црна Гора и Аустрија у XVIII веку** (стр. 146 и д.) и другим његовим

цјелима која сам навео уз раније објављена документа (**Историски записи** књ. III, стр. 80). У своме писму од 30 октобра 1797 (број 38) ђенерал Бради кори Црногорце што нијесу захвални аустриском цару „за оне милости које сте од њега имали, с којима сте сву Црну Гору (д)бранили. . .” Овдје ђенерал Бради мисли на велику количину мушкотије која је поклоњена митрополиту Петру I од аустриског цара и којом су Црногорци потукли 1796 г. скадарског пашу Бушатлију (уп. Милаковићеву **Историју Црне Горе**, стр. 197-198 и 208-209). Брадијева писма пасана су упоредо италијански и српски. Преводаца ових писама био је слаби зналац српскога језика, али ипак ја намјерно нијесам ништа исправљао у писмима, сем што сам их транскрибовао.

Мајор Стоићевић био је сугурно неки војни командант у Котору и шаље два писма гувернадуру Радоњићу (бр. 39 и 41), из којих се види да је са гувернадуром решавао и о формирању народног суда за решење једнога пограничног сукоба.

Пресуда народнога суда од 27 априла 1798 г. (бр. 42) мислим да је карактеристична и интересантна, те заслужује на њу скренути пажњу нашим правницима.

Раније сам поменуо два Вујићева писма (бр. 32 и 33). Прво је из 1795, а друго из 1796 године. Исписао сам и два Вујићева писма из 1799 године (бр. 47 и 48). О томе самозванцу до сада је објављено доста података (**Гласник Српског ученог друштва** књ. 65, Београд 1886, стр. 149-179; чланак Душана Вуксана у часопису **Живот и рад** за 1932 годину, који је отштампан и као сепарат; тај исти чланак Вуксан је објавио и у цетињским **Записима** књ. XIII, 257—267; а у **Записима** је објављен о Вујићу и један превод са турскога—**Записи** XVIII, 328-332), али добро долазе и сада први пут објављена његова 4 писма. Уз раније наведена Вујићева писма (бр. 32 и 33) неће бити сувишно напоменути, да су Вујић и гувернадур Радоњић били постали побратими, па тога ради Вујић пише 1 октобра 1796 године гувернадуровом сину Луки (Вуку): „Љубезни мој синовче Лука” и исто писмо завршава ријечима: „... твој искрењејши стриц...” Вујићев план да буде „књаз црногорски” није успио 1799 године, иако је за то имао пристанак Турске, већ је одмах, чим је изнио своје планове, био протјеран из Црне Горе. О томе је одлучио збор црногорских главара у манастиру Стањевићима, гдје су се били окупили на позив митрополита Петра I. (**Гласник Српског ученог друштва** књ. 65, стр. 178 и **Записи** књ. XIII, стр. 264-265). Није, дакле, ништа користило Вујићу што се у Цариграду „трудио крваво за наш бедни народ”, како пише гувернадуру 11 марта 1799 године! По Вујићевом писму од 11 марта 1799 г. излази, да је он дошао у манастир Стањевиће 10 марта, док се по ранијим подацима зна да је дошао у Црну Гору 6 марта (**Гласник Српског ученог друштва** књ. 65, стр. 178 и **Записи** XIII, 266). У Вуксановом чланку о Вујићу стоји, да је збор црногорских главара који је осудио Вујића на прогонство био 22 марта 1799 године (сепарат из **Живота и рада** стр. 11 и **Записи** XIII, 266). Из Вујићевог писма од 24 марта међутим се види, да је скупштина народних главара била **послије 24 марта**, а тако је у ствари и било, јер је у Вуксановом чланку

штампарска грешка 22 мјесто 28 марта. То се види из једног другог Вуксановог рада (Посланице митрополита црногорског Петра I, Цетиње 1935, стр. 38), а и у концепту писма митрополита Петра I, који се чува у Цетињском архиву, доиста стоји да је скупштина народних главара била „28 марта”.

Посљедње писмо из ове групе јесте од „војводе от контада” тиватскога у Боки Которској. „Војвода” или „капетан от контада” био је претставник свих власника сеоских посједа у околини Тивта, те у име њихово тражи да Црногорци поштују утврђене пограничне односе.

Ристо Ј. Драгићевић

**30) Симеон Милорадовић гувернадуру Радоњићу
19 децембра 1794**

Високоблагородни мње љубезнејши Господин пријат(е)љу!

Колико ми је жао што ваше благородије нијесте овдје не могу исказати, будући би имао за неку работу с вама како з братом зборити што се тиче неки књига црковни, које су књиге преко два калуђера из Русије за Црну Гору на поклон понешене биле. Исте су те књиге у Берлину граду прајскоме (прускоме, њемачкоме — Р. Д.) по заповести краљевској заптите (забрањене — Р. Д.) биле, будући је краљ мислио да су донешене за продају. Та два калуђера, како сам могао разумјети, јесу давно, пре неколико година, умрли и један од њи баш овде у Тријесту укопат, у којег су писма и прокуре (пуномоћија — Р. Д.) нађене, које, веле, да је покојни архимандрит Каралампје себи прибавио и са овима истима писмама послао је ондашњега црковнога клисара (црквењака — Р. Д.). Прајски је краљ росинског двору за љубав те књиге без сваке плаће што су тамо лежале одпустио, за да појду камо су наречене. Ови клисара зове се именом Јаков Љубовић. Када је оне књиге овде донео место што би ваљало да и(х) у Црну Гору оправи он и(х) је са горе поменутих Каралампјем, кои је прије неколико година возећи се на колима врат уломио, подијелио и испродавао и саде је они ондашњи клисара један главни трговац, којег есапе (рачунају вредност његовога имања — Р. Д.) преко 40.000 фиорина.

Ако је вашему високоблагородију и господину високопреосвештенејшему митрополиту нашему и осталој господи и браћи за оваки случај штогоде познато тако би ја за добро налазио, да што прије морете једнога посланика амо оправите, кои да мене распита и са мнома да се састане и да ми вас ови случај како што јест се догодило јави, а ја ћу вама преко њега састабјена (написана, састављена — Р. Д.) писма послати, на какови начин бисте могли, будући су књиге, како што чујем, за 30.000 фиорина продате, барем ове новце у важу земљу прибавити, а за друго могу ви служити: што се писати не даде могао би по ономе вашем посланику дојавити. Ове новце није на други начин можно добити него опет са процесом преко двора росинскога, којем двору за љубов не само да би ови наш двор задовољство учинио и те

новце у Црну Гору послао, него би истога тата (лупежа, разбојника — Р. Д.) и по злу дјелу његову дао објесити. Ови исти човек наводи се саде овде у Тријесту и поћи ће у Банат до неколико дана за куповати пшеницу. Ја вама морам на знање учинити: што се овога посла тиче будите тајни, јер ако ови човјек то учинио јест и осјети да се истражује хоће заисто своје новце искупит и управо у Београд побјећи и потурчити се, пак тада Црногорцем ни књига ни новаца.

Вама је познато камо ћу ја поћи и дајем вам на знање да још до априла месеца не будем полазити од своје куће из Осека, славунскога града, будући ми је мој владика писао, да имам до посљедњег јунија текар у месту царствујуштем (т. ј. у Бечу — Р. Д.) наћи се, а ја када појдем од своје куће за шест недеља (ласно могу?) доћи, а када...*) опет натраг чини ми се видићемо се код нашега честног дома. Дајем ви на знање, да се овде још најдуже 20 дана будем бавити. Ако вам је што за ову работу познато, а ви не учините од мање (?) ако морете за 20 дана и сами да се овамо потрудите; потле 20 дана кои би овамо дошао не би хаснило, јер мене више нашао не би. Могао би се Марку Радошевићу, кои у канцелари(ј)и код барона Бијоније (?) пише, најавити и он би га до мене оправрио и пасапорат извадио. Али ја налазим за добро: ако не би могло штогод за 20 дана бити кашње је боље да и не буде. Пошлите кога год вреднијег имате што прије морете и кои би упамтио што му се наручи.

Со тије(м) остајем до гроба ваш вјерни пријатељ

Симеон Милорадович
тенент

Господину нашему митрополиту прошу да би место мене свету десницу целивали и сву осталу господу сердаре, кнезове и војводе и сву осталу браћу и христјане поздрављам са свијем серцем.

Гледајте, господине, ако ви је могуће дођите сами собом, јер би имали много посла скупа. Ако ви не морете; а оно ми упут (одмах — Р. Д.) одговор на ово моје писмо пошљите вашој милостивој госпожи тетки, која ће га предати моме Марку.

Овде се дивани, да су се Црногорци међу собом покрвили, Забога какова је то неслога међу таковијем храбрим народом? Чувајте их, ваша су дјеца, а вама ће се од друге стране знати захвалити.

Ово моје писмо мол(им) не јављајте свему свијету. Када се једна ствар доконтча, коју данас добро и не видимо, тада може сваки знати ко је о чем радио.

Остајем до гроба ваш вјерни пријатељ Симеон
У Тријесту 19-таго по нашему календару
децембрија 1794 лета.

Ваш господичић Андрија јест, фала Господу Богу, здрав и милостива госпоја колунелица, која га заиста пази и чува.

Немојте што год забавити (замјерити — Р. Д.), веома је у хитости писато.

Ја се надам одговору до 5-тога јануарија нашего, будучи мислим 6-тога полазити дома.

*) Документ је мало распао.

31) Пресуда народног суда о умиру Његуша и Бајица
22 августа 1795

Во имја Исуса Христа. 1795 а(вгуста ?) 22, на Ловћен.

Да се зна и да је сије писмо вјеровато пред свакијем судом и г(оспо)д(а)ром кому о том будет потреба знати, како се закервише Његуши и Баице и би много зла и кервопролића међу њима и ми главари от Катунске Нахије и от Ријечке Нахије на исти данашњи дан дођосмо на Ловћен. Имена кметовом: от Оздринаћа перво сердар Богдан Вукотић, кнез Лабуд Мојашевић, Перко Шалетић, Пет(а)р Вукотић, Симо Милутиновић; от Цуцах кнез Баћо Рогановић, кнез Мргуд Николић, Турчин Перовић, Бајо Гавриловић, Мурат Драговић, Саво Драгишић; от Бљелицах војевода Вуксан Милић, поп Јово Абрамовић, кнез Медо, Станоје Андрић и Раде Горчилов; от Цеклина војевода Савић Ђурашковић и протопоп Иван Пејовић, Новак Савићев, Пет(а)р Николин; от Доброга кнез Нико и Мило Пејановић и поп Перо Поповић; от Косијерах кнез Дурко Хажић (Хаџић — Р. Д.); от Томићах Крцун Савовић; от Велестова кнез Мрђен Шепановић; от Загараца кнез Малица Велимировић и Рамо Лазаревић и ми вишеречени кад давије примисмо и разумјесмо све што имаху међу собом нађосе се Баицама у Његуше четири главе и ранах осам, а његушке главе што им бјеху убили Баице пет и седам ранах. Потлем вишеречено мјесто отбрасмо и божије име призвасмо и почесмо потанко разсуђиват: пребисмо 4 главе његушке за четири главе баичке, притијече једна глава његушка у Баице, коју судисмо хиљадах 90, макосмо кметовску — остају франко хиљадах 60, а пребисмо седам ранах његушкијех за седам ранах баичкијех. Претијече једна рана баичка у Његуше, коју судимо хиљадах 12, макосмо трећу — осташе франко хиљадах 8, што имају дат Његуши Баицама. И сувише тога нађосмо макулом (договором — Р. Д.) да имају дат Његуши Перу Вукотину зашто су му убили сина на божу правду хиљадах петдесет, а Баице што су коње узели његушке на божу вљеру у своју кућу да их врате, (а)ко ли не могу вратит да имају дат за сваку по петнаест цекинах у талијере, а за кобилу цек(инах) 5 у талијере и плијен Чаворов што буду узели по души што се нађе да се врати, сувише тога одору и друго што је куштумом земанскијем (старим обичајима — Р. Д.) да поврати један другому и што је приђе било кметовато да се намире и нагоде како знаду и која парта (странка — Р. Д.) не би пристала да је сва земља на њега.

Писах поп Пет(а)р (Ј)анковић

32) Димитрије Вујић гувернадуру Радоњићу
25 августа 1795

Из Јакима 25-го Августа 1795.

Љубезни мој побратиме!

Разумео сам овдје пређе неголи сам пошао да паша скадарски хоће да удари на Пипери, зато сам расудио вам објавити да у име

моје пошљете главарима от нахијах и да их молите, да би помоћ својему братству у овим случају како најпређе буду могли да пошљу сколько разсудите да будет довољно непријатељу успротивити се. Ја сије за велику љубов, усердије и заслугу буду почести, а сам что буду могао ускорити не пропушту. Посао како свершим вам прилетити и не толко со всем моим имјенијем и разумом, но кривију или животом моим за мој народ себе жертвовати буду.

Поздравите все главаре черногорске и бердјанске и вес народ. Всевишни створитељ удержит вас всех у vsјаком благополучију. Припоручују вас в покровителство у пресветој Богородици вседневно от мојево Бога просити буду, а најпаче да вас у љубави, миру и сојединенију удержит. Вас с домом вашим поздрављајући љубезно јесам доброжелателној и искреној побратим.

Објављују вам, да нећу моћи за дуго чекати у Тријесту, ибо обстојателства требујут да се поспешим как најскорије буду могао појехати у Беч, а може и в Петерсбург. Ја вам исказати не могу колико се бринем и печем о народу моим, којего сам на моју душу примио. Да Боже да могу скорије нежели мислим свершити благополучно и к вам доћи, а то ћемо све зло заборавити. Бога ради припоручи да у миру и сојединенију живу все Черногорци и да помоћ даду нашему роду и нашим браћам от Пипери, а ја ћу им до смерти бити бити за сије благодаран.

(На полеђини је, поред отиска печата, ова адреса:)

Високо благородному Господину Ивану от Радониц

Губернатору черногорскому и берђанскому

в Његуши

**33 Димитрије Вујић Луки (Вуку) Радоњићу
1 октобра 1796**

Из Хамбурга 1—го Октобрја 1796.

Љубезни мој синовче Лука!

Не могу ти описати моју радост коју сам имао кога јесам разумео от Господ(ина) Витковича да си у добром здравију и да се находиш в Шкловје в Академи(ј)и Јего Прев(осходительства) Господ(ина) генерала Зорича. Знам твоје добро сердце и љубов постојаноју коју си ми за всегда показивао и зато не сумневам се, да нећеш рад бити разумјети о мојем здравију и обстојателству. После мојево несчастливаго (несрећнога — Р. Д.) вијезда (одласка — Р. Д.) и расстјанија с тобом доста сам муке и болезни претрпио, а најпаче да сам се от тебе отделио (sic!), но судба так велјела, всевишни Бог није ме оставио хотја злотори и мислу да сам пропао. Надејус на Створитеља всемогуштога да ћу и без чужих богов дело које сам почео делати на пут истини извести. Саде особливо имам прилику достати всечто ми потреба будет.

Ако сам ти јоште мио и ако имаш ону љубов к твојему стрицу, то по получении овога писма о(д)ма да ми отпишеш по мојему адресу кои ти у овоме писму попиљем. Желиш ли мене видити и доћи до мене, да заједно идемо гди нас заклетва наша, бедни наш народ и мој побратим а твои родители тебе и мене сваки дан изгледивају. Ти можеш, драги синовче, из Шклова у Ригу доћи, а из Риге по мору до Хамбурга к мени доћи, гди у мене дом и све неочекивајемо хоћеш застати. Знаш да ближе некога не имом кромје тебе и то знаш да си ми на аманету божјим: не желим от Бога за саде другога добра кромје да тебе у добром здравију к мени доведе. Чини ми се да нисам ништа притерпио да само тебе увидим и до дому приведем. Разније броди Господ(ина) генерала Зорича приходу у ове зтрране, могао би и доћи с нима или с каквим хоћеш, само приходи Бога ради чим пређе, да те твој љубезни и искрени стриц може загерлити.

Писао сам у Ц(ерну) Г(ору), али нисам имао никаквога гласа; и Госпођи тетки сам писао. Напиши ми о(д)ма заклинем те мојеју љубавију и Богом, којему се јесмо заклели. Ако Бог да те скоро дођеш свега ћемо имати. Дај, Господи, да се можемо чим пређе видити и между тем буд(и) уверен о мојеј постојаној љубави. Целуја тебе стократно јесам до смрти твој искренејши стриц

Граф Дмитриј Вуич

Господ. Витковић, кои је у мене био, може да је написао у Шклов. Спеши, љубезни Лука, чим скорије.

По овом адресу да ми отпишеш:

A Sua Eccellenza
 Il. Sig. Conte Borislav
 restante dal Sign. Schramm et Kerstens
 in Hamburg

(Поред отиска печата у црвеном воску, на полеђини је ова адреса:)

All Signor
 Signor Luca de Radonich
 in Academia de Sua Eccellenza
 Il. generale de Zorics

a Sclov
 en Russie blanche

34) Сава Пламенац Луки (Вуку) Радоњићу
 19 децембра 1796

Милостивый Государь и дражайший другъ мой
 Лука Ивановичъ.

Частіе припатки мой которые я имѣю и одь которыхъ терпѣнія недостаеъ сносить, сегодня лишаютъ меня удовольствія съ вами видѣтса и любезное письмо одь господина вашего багюшкой, а моего всегдашняго благодѣтеля, рассмотрѣтъ.

Вамъ извѣстно, дражайши другъ мой, что я намѣренъ быть сего дня ѣхать въ Могилѣвъ, но съ полъ ночи напала на меня такая немочь, что и по сію пору нахожусь въ постелю. Товарищ мой Иванъ Петровичъ тожъ нездоровъ. Сего дня погода нехороша; неосмѣливаюсь просить васъ чтобъ изволили посѣтить насъ бѣднихъ и больныхъ, а только всенижайше прошу васъ, друга моего, ежели можно пришлите мнѣ тое письмо, которое вы изволили получить, или копію одъ етого письма, чтобъ я снимъ позабылся и мѣсто сочинителя чтобъ я поцѣловаль его; оно будетъ къ вамъ съ благодарностію возвращено. Прошу васъ, дражайшаго друга моего, здѣлать мнѣ етое удовольствіе, чѣмъ много одолжите пребывающаго къ вамъ съ истиннымъ высокопочитаниемъ и душевною преданностію по конецъ жизни моей.

Шкловъ,
Декабря 19. ч.
1796.

Вашимъ всепокорнѣйшимъ слугою
Савва Пламенець

Нижайше кланяется вамъ другъ мой Иванъ Петровичъ.
Извините за негодное письмо, ибо въ постелѣ пишу.

(На полеѣнини је читак отисак печата у црвеном воску, са разним хералдичким знацима, али без икаквога натписа, као и ова адреса:)

Милостивому Государю моему Луки Ивановичу
Эго благородію Радоничу
въ благородное училище въ Шкловѣ.

35) Сава Пламенац Луки (Вуку) Радонићу
21 јуна 1797

Милостивый Государь мой и любезнѣйшій другъ
Лука Ивановичъ.

Поѣхавшій отъ васъ изъ Шклова въ Петербургъ заболѣлъ весьма опасно и за два мѣсеца ни на минуту несчастную постель не въ состояннй былъ оставить. Но, всѣ сколько нимучила (на мучила? — Р. Д.) мнѣ болеть никогда васъ, дражайшаго друга моего, немогъ я позабыть и всамую болшую муку я къ вамъ писалъ, то ест 15-го генваря. Но, повнесчастію моему, никакова отвѣта не получилъ отъ васъ. Тожъ писалъ къ вамъ 13-го февраля и увѣдомилъ васъ о моемъ облехчченіи и что намѣренъ ѣхать изъ Петербурга въ Москву смотрѣть коронацію и другіе увеселѣнія. Но, и тутъ никакова отвѣта отъ васъ не получилъ. Приѣхавши въ Москву 19-го марта писалъ къ вамъ отъ 19-го марта, но, и тутъ не имѣлъ счастья получить никакова извѣстія объ дражайшомъ здоровьѣи зашемъ. Изъ Москвы виѣхаль я 15-го мая, приѣхаль къ дядушкѣи и благодѣтелю моему 28-го тогожъ мѣсеца.

Незнаю чему приписать етоє ваше молчаніе, но меня въ немалое сумнѣніе поставляетъ объ вашемъ здоровьѣ, ибо то одно заставляеть меня еще сей разъ къ вамъ писати и безъпокоить съ моимъ писмомъ, а ежели бы зная что вы здоровы, то, признаюсь, ни сей листъ бумаги не бы мараль (бръао = писао — Р. Д.) и васъ безъпокоиль. Но, никакъ недумаю чтобъ вы противу меня такъ гордїи стали, а думаю что вы или писма моя не получали, либо дуже нездоровый, либо куда нибудь поѣхали, ибо думать объ вашей гордостїи не знаю какимъ образомъ, будучи какъ вамъ равномѣрно и меня извѣстна добродѣтель батюшки вашего и какъ оны меня и всю фамилію нашу любятъ и жалуютъ, какъ равніе себѣ, тожъ и объ васъ нечто думати, ибо я недалъ, кажется мнѣ, причинъ никакой, а прошу извинить меня за сію дерзость, ибо признаюсь вамъ, что я чрезъвычайно сердимся на васъ, что вы меня поставляете въ такое сумнѣніе и лишаете столь приятнаго увѣдомлѣнія о дражайшомъ здоровьѣ вашемъ, за которое я съ нетерпѣливостію ожидать буду приятнаго увѣдомлѣнія, за чѣмъ васъ всенижайше прошу здѣлаите милость, любезнѣйши другъ мой, не откажите здѣлать мнѣ великое удоволствіе, пишите ко мнѣ, не сожалѣйте одинъ листъ бумаги, въ Шкловѣ не должна быть дороже бумага (sic!) какъ въ Малороссію, увѣдомте меня объ всѣмъ вашемъ состояннїи обстоятелно. ---*) Тожъ прошу извѣстить меня, получали ли писма изъ дому и что пишутъ за тамошніе край, естли что живо осталось, ибо я неимѣю никакова извѣстія, окромѣ что читаю по газетамъ и по моему разсудку должно быть тамъ очинъ тѣсно по теперешнимъ обстоятелствамъ, понеже султанъ турецки послалъ войско на пашу скаутарского и тамъ Албанія и Зета полна войска, а въ Делмаціи и въ Бокѣ Французїи, то незнаю какъ наша нація будетъ теперь помежду двумя болшими войсками. То все, покорнѣйше прошу васъ, дражайшаго друга моего, ежели имѣете какова извѣстія объясните меня обстоятелно. ----*)

Я, любезны друг мой, нынѣшнаго лѣта намѣранъ просить позволѣнія у дядїи и благодѣтеля моего и ѣхать домой, то, ежели могу въ чѣмъ послужить, прошу здѣлать мнѣ честь ѣ приказать; по сылѣ моей, будте увѣрени, приказаніе ваше будетъ выполнѣно. И такъ навѣрное намѣренъ послѣднихъ числахъ іюля, либо въ первыхъ августа отъ сюдова (sic!) выѣхать въ Херсонъ, а столь въ Цариградъ, ежели Богу угодно будетъ. Вамъ, ежели за благо-разсудитса и ежели угодно чтобъ желалъ я васъ видѣть, можете писати ко мнѣ въ городъ Хороль, а отоль въ домъ господина брагадира Пламенца, подъ написію: Савви Богданову сыну Пламенцу; тожъ и домой, ежели угодно писати чрезъ меня, можете мѣстѣ прислати, ибо сей городъ одъ нашего дому двѣ версты**), далько гдѣ мы получаемъ газеты и письма.

*) Тако је у оригиналу.

***) Верста -- 1067 метра.

Всепокорнѣйше прошу нелишить меня етово удовольствія обстоятелно увѣдомится о дражайшомъ здоровый вашемъ, зачѣмъ буду по гробъ вамъ благодарить. Прощан, дражайши другъ мой, молю всевишнюю власть чтобъ дароваль вамъ совершенное здорovie, миръ и всякое отъ его всемогущей десницѣ благополучіе и чтобъ меня невидимая рука Божія сподобила видѣть васъ какъ сердце мое желаетъ.

Свидѣтельствуя вам мои низжайшой поклонъ и истинное одъ сердца моего почитаніе и вѣчную преданность, съ которою навсегда честь имѣю быть.

Въ лѣтное жилище,
въ селѣ Вишняки,
июня 21-го
1797. год.

Вашимъ всепокорнѣйшимъ слугою
Савва Пламенець

Покорно прошу кланяться нашимъ Єрцеговцамъ.
За господина сердара незнаю, прошу увѣдомить меня объ ему.

36) Нико Бизанти гувернадуру Радоњићу
13 јула 1797

Пресв(и)жет)ли Г(оспо(д)ине и сарчани приатељу!

Пуна ви фала на приателски лишт, којемъ ваше г(оспост)во прикажује ваше добро сарце на наш. Отговорећи на гњ можемо доистодат ви на знагње, да поради попа Пророковића није то у наше руке, нег нег (sic!) у адвоката његовога, којему неће нигда манкат суд изписан а изваршен кад Бог усоће да се могу стиснут људи неправи и силовити.

Немамо из Млетака ниједан добар глас; све су Францеси преварнули владагње баш кај у Будву, ђе заповиједа ко би имао слушат. Да ви право речем, видјећи сто се чини у ову земљу почело ме страх фитат (сигурно омашка мјесто **фатат** — Р. Д.) на једну коју сам у Млетке чуо от истијех Францеца, а кои се фаљау да су они дароваши цесару (аустриском цару — Р. Д.) Истриу и Далмациу, а продали Боку Турцима. На то сам се доста тамо смио, ама сад виђу да се и томе ради, нег да ви је за Бога припоручено чувајте се от свакога, а највише от пријеваре, с којом баста Францесима освоит по свијета. Ми заисто радићемо чуват се и бранит се све сто најбоље узможемо докле доћу цесарови људи, кои да (омашка мјесто до — Р. Д.) Корчуле владају са свом Далмациом и за овамо доћи друго у Задар не цекају нег заповијед из Беча, ђе је посла наша желба (мјесто жалба — Р. Д.) и молитва.

И поздрављајући ве и от стране рођака Виценза Буровића остав-
јем желеће ви сваке веће честитости.

Вашега г(оспо)д(ст)ва пресла(вно)га
покорни слуга и прави пријател
Нико Бизанти

Из Котора
13 луђја 1797.

37) Нико Бизанти гувернадуру Радоњићу
15 јула 1797

Пресвијетли Г(осподи)не и сарчани приатељу!
Отговарајући на вашу јучерашњу. (подразумијева се књигу, пи-
смо — Р. Д.) драго ми је познати, да ви мислите да су с пашом скадар-
скијем сви Турци погинули. За Францезе у Леванат не зна се овди
да мислу за сада ни на Мор(и)ју ни на Кандиу, а те снаге не имају
у Карф. Цесарови људи кои су се вратили у Задар тамо чекају да
им дође заповијед из Беча да се упуте овамо. То само могу ви дат
данас на знање. Ако се сто друго прогласи биће ви писано и жуди
ви свако добро и част.

П(ресвијетлог) Г(оспоства)
покорни слуга и пр(иате)л
Нико Бизанти

Из Котора 15 лућа 1797.

38) Ђенерал Бради гувернадуру Радоњићу
30 октобра 1797

Препощтенијема и племенитијема господама обштества ценогор-
скога и-прочаја.

У вови час получик писмо са жалоснијем гласом от нашега ка-
петана Маројевича из Рисна. Исти ми гласи да неки Црногорци јесу
дочекали рисанске терговце, кои су ишли поштенијем начином у
Ерцеговино, и да су од истије два убили а друга два ранили. За које
имам поштење с немалијем гњевом објавити вашијема госпоствами,
како су били увјерени сви од ове провинције по ријечи вашој и господ-
(ина) Митрополита Петра Петровича, да је вјера за сву годину 1798
и да че се метнут од земље кметови за смирит међу једну и другу стра-
ну све злости које су до сад слиједиле и да че се унапријед братиски
живјет. Ми, увјерени обечану вашему, зато заповијед дала се у сву
ову провинцију, да слободно можете ходити по градовима и по истој.

Желим садек знат у што стои ваша љубав нашему премилости-
вому императору, кадек његове подане бију ваши племеници, кадек
не пропуштате с миром у воу земљу терговине; у четернајест дана
два су пута на Ришњане ударили. И зато објавите свој Црној Гори,

да императур није принцип млетачки, ма да имате суд учинит упут, то јест разорит злодјеје и ако је могући исте похватати и мени у руке дат, зашто ако се не прекрати ово прво зло не знам какву сврху може имат кадек чује наш двор и какве исти може наредбе дат, зато не ваља на шалу примит, него скупно и једино приступит за истријебит зло велико, које више не може бит пригоди. Не знам што речи Ришњанима за укратит освету, ибо они су од нас преварени по вашој ријечи? Садек к вашему оправданију вићечу (видјети ћу — Р. Д.) што сте у состојаније учинит за показат ваше усердије нашему общтему господару за оне милости које сте од њега имали, с којима сте сву Церну Гору обранили и опет у вашој потреби могао би ви помоч и обранит с његовом силом.

Које остајем за вазда

Из Новога
30. отомбра 1797.

Иста је подписата од руке
Го(с)п(о)д. генерана Бради на
лати(н)ском дијалектје.

Вашијех госпства
Покорни слуга и пр(и)јатељ
Ваг. Браду
gene. m.

39) Мајор Стоићевић гувернадуру Радоњићу
9 марта 1798

Благородни и мње љубезни Господин црногорски Губернатор!
Ваше мени послано је љубезно писмо јесам имао почест исправно примити. Разумео сам све ствари које мени пишете. Мени је веома жао да сте толико време овде морали на мене чекати, али што ћемо када се тако догодило. Сада пако не знам Вашему Благородију ништа више отписати, веће ако је Вашему Благородију могућно заповедајте сами амо мени доћи и онда се будемо довољно разговорити.

С коим остајем себе даљној љубви препоручујући и јасам

Вашега Благородија
на слижби
от Стоићевић
мајор

У Котору
9 Марта 1798.

(Поред отиска печата у црвеном воску на полеђини је ова адреса:)

Благородноме Господ.
Црногорском Губернатуру Радоњићу
у Његуше

40) Генерал Бради гувернадуру Радоњићу
31 марта 1798

Пресвијетли Г(оспо)д(ине).

Ви сте примили биће скор два мјечеса (тако мјесто мјесеца — Р. Д.) једну књигу овога чесарскога мајора Стоићевића, с којом пре-

поричиваше ви да бисте настојали, да Чевљани плате чекинах двијесто, сто кустају осамдесет волова, које су на силу поробили Припу (омашка мјесто Трипу — Р. Д.) Иванову из Скаљарах (Шкаљари, село код Котора — Р. Д.) биће четрнајест годистах, сто бјеху Тураках Арчеговине (Херцеговине — Р. Д.), а то по книгом с којом су се облегали (обавезали — Р. Д.) од njihове воље, учињена на 21 априла прочаснога и сентенчу у исти дан учињену од суђах кметовах, кои су нагодили ове двије парте у све njihове деференче и коју опет саљем вашима разабранијема.

Иако није јост мајор имао од вас један одговор, ја сам утемељен да ви ћете бити настојали, како се пристои у једну работу толике потезе и правиче, зато, будући се вратили Турчи кои имају имати више речене аспре (новце — Р. Д.), понукујем ви да ми дате на знање оно сто сте ви оправили за моје владање.

Уфан се да ви, настојајући са свом вашом снагом, оћете од њих имат сто зудите у ову работу од толике правиче и свијетлости и имам темељиту уздану да ћу с вашијем настојањем видити подмирене речене трговче мирни и контени (задовољни — Р. Д.) вратити се својему дому и да нећете ћет оставити подлозне подлознике Јего Величанства једној тако тески (тешкој — Р. Д.) напасти, која би пак посла на онијех, кои би ћели слузити се силе.

Чекам берзе ваше одговоре за моћи се владати. У толико подписујем ви се

Котор,
31 марча 1798.

Бан од Бради
генерал заповједник

(У подружењу писма налази се сљедећа копија карактеристичног гувернадуровог одговора:)

Пр(есвијет)ли и преу(звише)ни Г(осподи)не г(енерале) и г(осподару) прем(и)л(ости)ви.

Примио сам вашег (преузвишенства) м(и)л(ости)ви лист и копију од писамах које су чинили Чевљани и Шкаљари и све с мојјем настојањем докле сам их чинио умирити. А што се те Туркешине тудије скићу, а знају да су им Чевљани узели те волове како им и свјски дан узимају! Нека пођу да скужају (намире, узму — Р. Д.) од Чевљанах! А Трипу Иванову из Шкаљарах за његову нестиму што су му учинили судили смо у сетенцију кад смо их смирили. Но, ваше (преузвишенство), терсите те Туркешине нека се вуку дома и да их опет не примате.

Марча 22 1798,*) (на) Његуше.

*) Писмо ђенерала Брадна датирано је по новом, а гувернадуров одговор по старом календару.

41) **Мајор Стоићевић гувернадуру Радовићу**
3 априла 1798

Благодарни, Господине Црногорски Губернатор мње љубесни!

Будући да Ваше Благородије нису довољни с онијем отговором који сам ја имао почест вами писати поради онога вашег рањена човека от Кривошиана. Даклем, за даљну доволност вами учинити на помпишуку јесте от потребе — ако би вам било повољно —, да от ваше стране црногорске Ваше Благородије и сведоци они кои могу засведочити како је тај ваш човек рањен дођите амо мени, или Господину Генералу, и јавите се, пак ћемо дати писмо и заповед на мога капетана у Ризану (Рисну — Р. Д.) да заједно с вами суд держи и да се извиди како је било и зашто је тај ваш човек рањен.

С коим остајем себе свакој љубви препоручујући.

У Котору, 3—ћи Априла
по римскоме 1798.

Вашега Благородија
слуга понизни
от Стоичевић
мајор

(Поред печата, на полеђини је ова адреса:)

От мајора Стоичевића

Благородноме Господину Црногорскоме Губернатору
Радовићу

У царској
служби*)

У Његуше

42) **Пресуда народног суда синовима Крста Кашћелана из**
Његушког села Мирца
27 априла 1798

Слава Б(о)гу, амин. 1798, априла 27 на Миraca.

Ми судци и кметови: губернатор, Јоко Попов, Перо Вучетин из Перо Вучетин Богдановић, Станко Вербица (и) Јоко Лазов бисмо званн од синовах Керста Кашћелана да им видимо што неблеше им подијељено и што се блеху свађали. Перво видијесмо и дубове разброисмо на Брежину и на Побрешке: нађосмо у Радов крај дуба 64, а у Марков дуба 68, а у Вукотин 56, а у Јовов 38 и блеху Вукотини дубови најгерђи а и крај, но му придасмо ниже његове све до пута мало баштине и метех (граница, међа — Р. Д.) до потока те је вода развалила. А онијема свијема троици дасмо мало баштине и метех с ову банду (страну — Р. Д.) потока. А имаху 12 орахах, разрезасмо по три свакојему, а дубове што је у баштину и око баштине да је његово,

*) Ове ријечи сигурно су везане за Стоићевићево име, јер су подвучене као и ријечи "От мајора Стоичевића".

тако и крај. А раздијелисмо им вертаче у зграде како их бљеху подијелили и дасмо Вукоти воће што је у његово и дуб што је међу њим и Радом у раздио и дасмо му четири дубчиња више куће, а дасмо Јову и Марку 5 дубовах што им бљеше код вертаче и три јасена, а дасмо Раду већи дуб више куће и на њ лозу. А бљеше дужан Вукота браћи 4 цекина, а Вукотин дио од куће при браћи и искаху браћа Вукоти добит, ма ми не дасмо да му добит ишту е су му кућу држали. И тако рекосмо да Вукота прода браћи његов дио од куће да се вазда не инаде (свађају — Р. Д.) и уцијенисмо дио од куће и бостањац више ње и дубчиње ис ве што бљеше његово освин (сем — Р. Д.) гумна стимасмо (процијенисмо — Р. Д.) цекина шест да поговора немају. А поплакаше се за бојеве: прво што бљеше Вукота Рада ударио ножем и мало прокервавио и пушку на њега натезао, а Јово узме му пушку и сломи је, а Вукоту тиска те (је) пануо и говори да се опучио и бљеше се видао и спенчао (потрошио — Р. Д.) 8 цекинах, зато рекосмо да га помогу браћа 4 цекина и да му Јово оправу пушку. Пак потом бљеше Раде ударио Вукоту и тискао га на Брежине, а опет данас Вукота Рада имао убити ножем, а Вукоту Јово ножем ктио убити, зато и Вукоту (и) Јова глобисмо 2 цекина зашто су ножеве вадили, а рекосмо ударце један за други. А што се плакаше Вукота за сукно ћеклицко за 4 цекина е су их оставили у Рада да их Раде преда Станку Иванову, ако ли (и)х одерваше да их подијеле и подмирише се: маче Раде дуг од Вукоте на себе и придаше Вукоти што њих допада крај Брежине све до пута, а Вукота да има браћи дати цекин ма (мислим да је омашка мјесто за — Р. Д.) смак (узан појас земљишта, који се уступу сусједу да би могао претрести стару међу зграде или земље — В. Богишић „Зборник садашњих правних обичаја у Јужних Словења“, Загреб 1894, књ I, стр. 443) што су пуштили Марошевићу, а за друго се све подмирише и кои би по данас од ове браће почео мутит или за ове ствари почео поговарат да га глоби племе 20 цекинах.

И писах Иван Радонић

43) Генерал Бради гувернадуру Радоњићу
21 јуна 1798

Г(оспо)д(и)ну Гув(е)рнадуру од Црне Горе.

Данас ми дође ваша књига и делонго (убрзо, одмах — Р. Д.) обзнавам ви.

Јесам веома контен (задовољан — Р. Д.) вашегга настојања поради учињено враћење од Бура Јовова Радонића од воловах сто бјесе погнао Мачићу из Грбља. За неђељу чинио сам звати Мачића на моје заповиједи и ако не би платио, како се облегао (обавезао — Р. Д.) пред добријема људима, ја ћу га шиловати (приморати — Р. Д.), како се пристой, нека ви не останете приварени. Зафаљујем ви да настоите за искати мир поради деференчак сто су међу вашијема подло-

знијема и положничима својего величанства и жудим да неприставно (увјек — Р. Д.) и у напријед тако се владате за видијети мир и склад.

Поради ваше претеже (захтјева, тражења — Р. Д.) први пут кад ћете доћи у град (мисли на Котор — Р. Д.) чинићу доћи преда мном оне људи супрот којих ви се залите и искаћу да се углави оно сто оће разлог и правича. Буди на ваше знаије, да нијесу ми у ове дневи друге књиге (писма — Р. Д.) досле, до ове саме, којој с овом одговорим и у толико потврђујем ви моју чијену (поштовање — Р. Д.).

Котор, 21 јуниа 1798.

Бради
генерал заповијед(ик)

(На полеђини је ова адреса на италијанском и српском језику:)

Generale Comando dell' Albanai Austriaca
All' Illm. Sig. Giovanni Radonich Governatore

di Montenegro

Пресвијетлому Гдну Ивану Радонићу
гувернадуру од

Црне Горе

44) Генерал Бради гувернадуру Радонићу
21 октобра 1798

Престијетломе Г(оспо)д(и)ну Гув(е)рнадуру од Црне Горе.

Од познатогa попа била ми је јучер предана ваша књига писма у Његуше, али без дате.

На први дио било је узлисано (услишено, удовољено — Р. Д.) с наредбом сто се пустила толико сарженту (поднареднику—Р. Д.) од Троице, колико главару од Кавца (Троица је тврђавица код Котора, а Кавач село у Боки Которској — Р. Д.) нека, ако би Црногорчи почели чинити које задијевање ћесарскијема подлозничима и будући у вашу кућу у Кавац ваши синови али кои драго други Црногорац има бити авизат (опоменут, извијештен — Р. Д.) за одлажити и без (икакве*) зађеве да има бити (спроведен) изван ћесарскога (конфина са) два солдата ћесарска, (којима ће бити додат) исти срженте од Троице.

Поради, пак, садржанија познанога Црногорца за ону стадијеру (кантар, вагу — Р. Д.), ја доисто, без да ми буде доведен од којегa тизијех главарах, ја не мислим фермати (задржавати — Р. Д.) га, да не би ти народ зло намисљен узео узрок чесове залбе и одговарања.

Толико за ово, колико за остале работе зборио сам с познанијем свестеником, кога сте ми ви послали. Нијесам ви могао чинити зуђени

*) Ријечи у заградама допунио сам према италијанском тексту, јер је документ поцијепан на једном мјесту.

атестат (увјерење, потврду — Р. Д.), будући сам био много запачах, али колико прије узмогу бићете узлисани и послаћу ви га.

Зудим да ви добро излазу ваше работе за они пут у кои се мислите ставити, али не чиним од мање споменивати ви, да, будући се ви говорите толико обвезани моме краљу и опћеноме миру, не пристои се оставити ови конфин (границу — Р. Д.), без да се учини мир, будући домало данах доспијева бријеме од вјере сто се уфатила.

Не требује да ви речем друго само потврђујем ви моју чијену. Котор, 21 отобра 1798.

Бради
Генерал запов.

(На полеђини је ова адреса:)

Generale Comando dell' Albania Austriaca
All' Ill-mo Sig. Giovanni Radonich Govern. di

Montenegro

Присв(ијетло)му Г(оспо)д(и)ну Јовану Радонићу
Гув(ер)надуру од

Црне Горе

45) Генерал Бради гувернадуру Радоњићу
23 јануара 1799

Пресвијетломе Г(оспо)д(и)ну Јовану Радонићу
гувернадуру од Црне Горе

Обзнајем ви с овом вашу књигу сто ми је досла у прочасне дневи и у исто бријеме ону данасњу.

Држан (захвалан — Р. Д.) ви сам поради ваше помње за гласе које ми на кузну болијест (кугу, колеру — Р. Д.) од Подгорице, коју са свијем срчем желим да се посве разгаси за моћи, посто буду доспивена карантина, ставити опета у слободно мијесаније народ црногорчки с околином.

Много ми је било зао да кроз попа Пророковића тизи гороставници ужели су на нос сиромасну кућу от браће Јово и Раде Мрковића, из Његушах, којој за све сто сам ви ја припоручио да се ви у сријед ставите однијели су педесет брера, а то петнајест људи од Његушах које ја знам, међу којих најопаки син попа Лаза. Ја сам одлучио осветити ово задирање у најјаки начин, будући се тизи брави однијели у мјесто једно сто је у конфин ћесарски.

Ја сам чинио знати тијема старјешинама да ако до нећеље не буду се вратили брави сто су им понијели сиромашнијима Мрковићима, кои немају никакву кривицу, ја ћу за два пута веће узети од стоках његускијех које пасу у баштине ћесарске и ако кући али фаме(љ)и реченијех сиромасијех буде учињена која стета ја оћу за два пута толико учинити фамелма и кућама његушкијема алити од

Његусах, коизи за највећи њихов ко мод и корист јесу стојбином у државу ћесарску, и сувисе јост ако се буду приказали неразложити неће бити ниједноме од Његусах допустано приступити к овој плаци (которској пијаци, пазару — Р. Д.) напријед докле би досегла лумбарда (топ — Р. Д.).

Ако ме узоће јака и снажна на нихову стету нека не пристају дати ми узрока и кајаће се без лијека.

Биће ми угодна ваша помња поради сијена у Ђеклиће и Бјелице; за друга мјешта чинио сам како ми сте ви научили.

Ја сам дао орден (наредбу — Р. Д.) попу Пророковићу да има излагити из овога града, јер не хоћу људих немирнијех да ми доносе додијевања и да ставља на ризик праветност онијех коизи по којој срећи находу се у коју публику слузбу.

Није, дакле, допустано ниједноме Црногорцу донијети књиге поради плаћење ђе је потребито. Зато они сви кои чине то достојни су да буду ћерани, а не само Раде Мрковић, кои будући тражен кроз једне лази, која су на њега ставили, достојан је да буде браћен и биће на сваки начин. То нека буде ви на знање за чинити да не буде другог задијевања супрот речене сиромаске куће, будући ја сам одлучио осветити ме дупло.

У Котор, 23 ђенара 1799.

Бради
ђенерал запов.

(На полеђини је, поред остатака печата, ова адреса:)

Generale Comando dell' Albania Austriaca
All' Ill-mo Signor Giovanni Radonich
Governatore di

Montenegro

Пресвијетломе Г(оспо)д(и)ну Јовану Радонићу
Гувернадуру од

Црне Горе

46) Ђенерал Бради попу Јовану Пејовићу*)
28 јануара 1799

Часному Г(о)с(по)д(и)ну Попу Ђовану Пеовићу
м(или) д(раги) п(оздрав).

Од ваће поштене књи(ге) чух како за прошасне болест која се била огласила у Подгорицу има много дана да се ништа не чује и да Богу фала сва земља црногорска вазда се находила здраво. Ово је мене било много угодно, зашто од исте тешке и арђаве болести не може се нико сахранити, навлаштито када се находи близу од куће — Бог не сахранио и држао далеко. Од деветога прошаснога мјесеца јануариа по лати(н)скоме да, фала Богу, никакве смрти се није

*) Ово је писала рука некога нозога Брадијевог секретара. Он, на примјер, овако пише: „арђаве... салашниџ... ђљубавь... звањис... шощење...“

чуло, а зато жудим од ваше вјерности имати књигу од које могу бити сигур по сваки начин да је све здраво свуђе, за моћи слободно разпуштит контомацију садашњу за добро комунско, а навлаштито за сиромаше. Молин вас, дакле, да умах чините љубав да ми дате на знање сврх те потребне ствари.

И тако остајем жудећи ви свако добро и поштење.

ИЗ Котора,

на 28 — 1799, м(јесе)ца јануарија.

Бради

ђенерал зап(ови)једник)

(На полеђини је ова адреса:)

Часноме Г(оспо)д(и)ну и Господару
Попу Ђовану Пеовићу

47) Димитрије Вујић гувернадур Радоњићу
11 марта 1799

Љубезнејши побратиме,

Примио сам твоје љубезноје писаније из којег видио постоја-
ноју твоју љубов и верноју дружбу ко мње. Дошао сам на Стањевић
вчерашнег дња и уфам се да ћу те на сих дњех видети и загерли-
ти. Ових дана хоћемо, љубезни побратиме, скупи(ти) народ да објавим
моје дјело које сам пословао и трудио се крваво за наш бедни народ.
Знам твоју љубов ко мње и народу и уфам се да ћеш бити довољан
кад разумеш што сам упословао. Писаћу ти дан на којим се има со-
бирати народ, а ако захоћеш пређе сам један с моим синовцем до-
ђи овде да се увидимо и загерлимо. Хоћемо драго и мило бити, но на
сваки начин гди сам ја онде си и ти.

Можеш бити увјерен о мојој искреној љубави и друшби до мо-
јеј смрти. Обнимаја (грлећи — Р. Д.) тебе из души и целуја вес твој
дом и братство јесам до смрти твој вјерни побратим

На Стањевић

Дмитриј

11 марта 1799.

(На полеђини је отисак у црвеном воску Вујићевог печата, на
коме се испод круне види велико рукописно латиницом написано сло-
во D, а поврх печата је ова адреса:)

Високо Благородному Господ. Губернатору

Црногорском и Берђанском

Јоану Радонићу

в Његуш

48 **Димитрије Вујић** гувернадуру **Радоњићу**
24 марта 1799

На Стањевиће, 24 марта 1799.

Љубезнејши побратиме,

За чудо ми је да от тебе никаквога гласа не имамо. Ја бих имао с тобом поговорити пређе састанка. Може да си разумео да владика не хоће да буде станак на Цетиње, но (је) написао да дођу на **Стањевић**. Молим ти се, љубезни побратиме, да дођеш у суботу да се разговоримо. Дајем ти на знање, да сам писао генералу у Котор двије књиге и он отписао ми је весма лијепо. Немој да учиниш другојачије, но дођи у суботу да се видимо. Целујем те стократно и јесам до мојеј смрти твој вјерни побратим.

Дмитриј

Херђаво време неће допустити да може скоро доћи мој синовац. Имао сам писмо из Дубровника и чуди се мој човек да нико не долази од мене заради потребе.

(На полеђини је отисак раније поменутог Вујићевог печата, а поврх отиска печата ова је адреса:)

Високо благородному Господину Јоану Радоњићу

Гувернатору Черногорскому и Берђанскому и прочитај

в Његуш

49 **Бенерал Бради** гувернадуру **Радоњићу**
20 маја 1799

Присвијетломе Г(оспо)д(и)ну Гув(е)рнадуру Црне Горе.

Бенералска заповијед примила је данас ваше јучерање писмо.

До сада није ми досла ниједна заповијед краљева да пођем **ћа** из ове провинције, али ако тако биће одлучено од Тесарскога Двора вељаће ми обслужити.

Поради атестата сто ми питате и припоручевања ви лијепо знате, да ја ниста не могу чинити приђе него познам краљевске одлуке по оном писму којег сте ви писали из **Стањевића** по свој околини у прочасни (прошли — Р. Д.) отобар.

Тако будући ви дао на знање да ми је досла речена ваша књига не остаје ми нако желити ви добро и сваку срећу.

У Нови (Херцегнови — Р. Д.),

20 маја 1799.

Бради

бенерал заповиједник

(На полеђини је ова адреса:)

Gen(erale) Comando dell' Alb(ania) Austriaca
All' Ill(ustrissimo) Sig(nor) Giovanni Radonich
Gov(ernatore) di

Montenegro

Пресвијетломе Г(оспо) д(и)ну Ивану Радоњићу

Гув(е)рнадуру од

Црне Горе

50 Тиватски војвода Марко Радали гувернадуру Радоњићу
30 октобра 1799

Свије(тли) Г(осподи)не (Мондечо) и мој Г(оспод(ару)!

Ви знате, г(осподи)ну гувернадуру и сви главари вјеру темелиту што углависте са свом Црном Гором и овијема цесарскијема судитима (поданицима — Р. Д.) докле два привисока двора цесарска и мошковска (руска — Р. Д.) сварше и метну слогу и мир сврх инада и сваке варсти које до сада замуђују Царну Гору и Приморје. Ову вјеру потвардисте подписањем от гос(подина) владике метрополита и подписа се и сардар и кнежеви и остали главари и ти исти. И на ту вјеру стадосмо и темелито даржимо свиколици, само Раичевићи што су от твога братства и дионица по њиховијема мисли(ма) и стрампутницама чинити вјеровати да они не пристају на ту вјеру коју сва Царна Гора даржи, него сами по себи, супроћ углаве и подписања г-на владике и вас главара, оће на силу ратовати зађевом, супрот и супротима вјери углавјеном, ове цесарске судите. Дакле, жуди се темелито знати, толико прес(вијетли) ђенеро колико и ја исти и обвизи Приморани цесарски судити, да се истомаче та племена истинито пристају ли на ову вјеру на коју сва Царна Гора и Приморије стои и стајаће како гори рекох, али сами они оћје супротивит се према г-ну владики и вас главара и вашијема углавама, коизи не жуде вјеру ни мир нако смућну и несклад међу народ. Ако буду сложни вјери уфаћеној, како осталијема Црногорцима и Његушима кои је поштено дарже, молим те пиши ми да могу приказати гос-у ђенералу и Приморју и за тијем одговором ако ће улазити у конфине (границе — Р. Д.) цесарске стоком моће слободно, само молим те имаш авизат (обавијестити — Р. Д.) да тизи кои буду ћет улазити имају прије исказати тестир (одобрење — Р. Д.) коме се пристои и коме је наслоње(н) цесарски конфин и договором от онова збора у кои жуду пасти, а друга за терсити инаде, силе, штете које могу бити овијема судитима и како су у прошашна годишта тарпјели имаће тизи људи наћ два јенца у Котор кои се јенче пред гос. ђенералом да одговоре за све очите инаде, напасти, лупештине и штете које би тизи чобани учинили Приморју. Вазда прије чишто, познато и разбистрено истини, без коијех јемаца нека се узтарпе и не улазе у Приморје стоком, зашто гужба от судита цесаревијех одредили су таку ђенералску заповијед и одлуку, а тако истом правом мјером био би педепсан (кажњен — Р. Д. сваки судит кои би задијо Црногорца али његову стоку. Ако би, пак, били утарћени (sic; можда је омашка мјесто „утварћени“? — Р- Д-) у њихову мисо да они неће пристат на ту вјеру, што се ја не уздам да неће него да ће, у то доба можеш им дат на знање да неће бити пуштени ни стоком ни животом у Приморје ни на цесарске конфине ни судитом долажење кај осталијема Црногорцима, него ће бити писате књиге толико г-ну владици колико теби и сардару и свијема главарима от Царне Горе и Његуша, да се одметну от тизијех несложнијих племена, кои ће бити держани от

остале Царне Горе и Приморја и тизијема неће бити ни вјере ни мира, а свијема осталијема биће ваздан даржана темелита вјера.

Остајем чекајући от вас барз одговор на ово што ви пишем за приказати преузви(шиному) г-ну ђенералу и примити от њега потребитне заповиједи сварху овијех работа и за моје владање и от овијех цесарскијех подложника.

И остајем љубежниво вас посдравлајући како мога приатеља и Бог вас веселио.

У Тиват на 30 отобра 1799 по латинском.

Ваш приател
Марко Радали
војвода от контада